

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

5/3, 254-268

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 26.06.2024

Makale Kabul Tarihi: 26.08.2024

Eş, A.T. & Bayram, B. (2024). Yeşil gözlü kardan adam adlı çocuk kitabının söz varlığı açısından incelenmesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(3), 254-268. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.162>

YEŞİL GÖZLÜ KARDAN ADAM ADLI ÇOCUK KİTABININ SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, turan.es@alanya.edu.tr ORCID

Doç. Dr. Bora BAYRAM

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, bora.bayram@alanya.edu.tr ORCID

Öz

Öznesi çocuk olan edebiyat olarak nitelendirilen çocuk edebiyatı, çocuğun gelişimi için oldukça önemli bir alandır. Edebiyatla tanışan çocuğun, hayal dünyası genişler, ulusal ve evrensel değerlere yönelik hassasiyeti artar, doğuştan var olan estetik duygusu harekete geçer, ana diline ait söz varlığı zenginleşir, kendini ifade etme becerisi gelişir. Bu sebeple çocuklara okutulacak kitapların söz varlığı unsurları açısından zenginliğinin belirlenmesi de önemlidir. *Yeşil Gözlü Kardan Adam* adlı kitaptaki söz varlığı unsurlarını incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel özelliklere sahiptir. Doküman incelemesi yoluyla elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Tacettin Şimşek'in *Yeşil Gözlü Kardan Adam* adlı öykü kitabında yer alan 10 adet öykü söz varlığı bakımından incelenmiştir. İncelenen kitaptaki söz varlığı unsurları; deyimler, atasözleri, ilişki sözler (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, ikilemeler, yansıma sözcükler başlıkları altında ayrı ayrı tespit edilip sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda, kitapta yer alan hikâyelerin tamamında deyimlerin yer aldığı ve kitabın deyimler açısından oldukça zengin olduğu; atasözü sayısının ise nispeten az olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, çocuk hikâyeleri, Tacettin Şimşek, *Yeşil Gözlü Kardan Adam*, söz varlığı.

EXAMINATION OF THE CHILDREN'S BOOK NAMED *YEŞİL GÖZLÜ KARDAN ADAM* IN TERMS OF VOCABULARY

Abstract

Children's literature, which is defined as literature whose subject is children, is a critical field for the development of the child. The child's imagination expands when he is introduced to literature, his sensitivity towards national and universal values increases, his innate sense of aesthetics is activated, the vocabulary of his native language is enriched, and his ability to express himself develops. For this reason, it is also important to determine the richness of the books to be taught to children regarding vocabulary elements. This study, which aims to examine the vocabulary elements in the book titled *Yeşil Gözlü*

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 5(3), 2024, 254-268, TÜRKİYE

Kardan Adam, has qualitative features. The descriptive analysis method was used to analyze the data obtained through document review. In the research, 10 stories in Tacettin Şimşek's storybook *Yeşil Gözlü Kardan Adam* were examined in terms of vocabulary. Vocabulary elements in the book were examined; they were identified and classified separately under the headings of idioms, proverbs, relational words, formulaic words, reduplications, and reflection words. As a result of the research, it was found that all of the stories in the book contain idioms and that the book is very rich in terms of idioms; It was concluded that the number of proverbs was relatively low.

Keywords: Children's literature, children's stories, Tacettin Şimşek, *Yeşil Gözlü Kardan Adam*, vocabulary.

Ø. Giriş

Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata çocuk edebiyatı denilmektedir (Şimşek ve Yakar, 2016). Sever'e (2003) göre çocuk edebiyatı, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukta ana dili sevgisi ve farkındalığı oluşturması, çocuğun dil becerilerini geliştirmesi, toplumun kültürel mirasını aktarması, çocuğa estetik zevk kazandırması ve yaşamında örnek alabileceği modeller sunması beklenmektedir (Tokat, 2023).

Öznesi çocuk olan edebiyat olarak nitelendirilen çocuk edebiyatı, çocuğun gelişimi için oldukça önemli bir alandır. Edebiyatla tanışan çocuğun, hayal dünyası genişler, ulusal ve evrensel değerlere yönelik hassasiyeti artar, doğuştan var olan estetik duygusu harekete geçer, ana diline ait söz varlığı zenginleşir, kendini ifade etme becerisi gelişir. Çocuk edebiyatı, çocuğun etrafındaki dünyayı ve hayatı tanımasında da önemli bir etkidir.

Söz konusu becerilerin kazanılmasında temel unsur çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitapları, eğitim aracı olmanın yanı sıra çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal ve dil gelişimine de önemli derecede katkıda bulunur. Dinleme yeteneğini geliştirir, ana dilini daha iyi öğrenmesini sağlar. Bu şekilde çocuğun kelime hazinesi geliştiği için duygu ve düşüncelerini ifade etmesi de kolaylaşır (Uzuner Yurt, 2016). Karatay'a (2016) göre çocuk kitapları, çocuğun söz varlığının geliştirilmesine de yardımcı olmaktadır. Edebî eserler, oluşturuldukları dilin söz varlığını yüklenir, onun en güzel kullanım biçimlerinin öğrenilmesine aracılık ederler. Bu yönüyle çocuk kitapları, çocukların kavram evrenine, söz varlıklarına katkıda bulunarak anlama ve anlatma dil becerilerinin gelişimini hızlandırır.

Çocuğun diğer insanlarla etkileşim içerisine girerek duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü şekilde anlaşılır bir biçimde ifade etmesinde sahip olduğu söz varlığının önemi büyüktür. Söz varlığı / söz dağarcığı gelişmiş çocukların kendilerini daha etkili bir şekilde ifade ettiği açıktır. Bu duruma benzer şekilde, çocuğun dinlediklerini / izlediklerini eksiksiz bir şekilde anlaması ve anlamlandırması da zengin bir söz varlığıyla mümkündür.

Söz varlığı kavramı, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te (TDK, 2011, s. 2158) "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler." olarak açıklanmaktadır. *Grammer Terimleri Sözlüğü*'nde "Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı." (Korkmaz, 2007) olarak yer almaktadır. Kurt'a (2021) göre söz varlığına sadece bir dilin sahip olduğu kelime veya kelime grupları toplamı olarak bakmak doğru değildir. Bunlar aynı zamanda bir milletin psikolojik, sosyolojik, kültürel, dinî ve sanatsal yönelimleri ile kimliğinde derin izler bırakmış kimi tarihî olay ve yaşantıları gözler önüne seren önemli kaynaklardır.

Aksan (2018); söz varlığı denince, o dildeki kalıp sözlerin, deyimlerin, atasözlerinin, kalıplaşmış sözlerin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bir bütünü anlaşıldığını ifade etmiştir. Dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan deyimler (Aksan, 2018); yaşam deneyimlerini yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan atasözleri; insanların toplum yaşamlarında, belli bir kültürün ürünü olarak kullandıkları ilişki sözleri (kalıp sözler); kalıplaşmış biçimde çoğu kez dilden dile geçen kalıplaşmış sözler; bilim, teknik, sanat ve zanaat alanlarının kavramları olan terimler; ana dilimize büyük bir anlatım gücü kazandıran ikilemeler (Aksan, 2014) ve kaynağını doğadan alan yansıma sözcükler söz varlığını oluşturan unsurlardandır.

Karatay'a (2020) göre dil öğrenen bir birey, hedef dilin söz varlığından bir bölüm öğrenerek kendi söz dağarcığını, kelime haznesini ve / veya kelime servetini oluşturmakla düşünce dünyasını inşa etmiş olur. Bu düşünce dünyası ile beraber bir dildeki sınırlı sözcüğe rağmen çeşitli dizgelerle sınırsız anlamlar elde edilebilir.

Bir dilin söz varlığını oluşturan öge sayısı, aynı zamanda o dilin zenginlik veya fakirliğine de işaret etmektedir (Karademir, 2019). Dolayısıyla bir dilin söz varlığının gelişimi, yeni nesillerin okuyacağı kitaplardaki söz varlığı unsurlarının tespit edilmesi ve geliştirilmesiyle doğru orantılıdır.

Çocuk kitapları içerisinde yer alan ve en çok sevilen çocuk edebiyatı türlerinden bir tanesi de hikâyelerdir. Çocuk sekiz on yaşlarında sona eren masal çağının ardından gerçeklik duygusu uyandıran metinlere yönelir. Bunlar, yaşanmış ya da yaşanabilir izlenimi bırakan edebî ürünler, yani hikâyelerdir (Arıcı, Urgan ve Şimşek, 2016).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan *2019 Türkçe Öğretim Programı*'nda yer alan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları başlığı altında da söz varlığı kavramına dikkat çekilmektedir. Programda "Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır (MEB, 2019)" ifadesi yer almaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere dil zevki ve bilincine ulaşılmasındaki temel yapı taşlardan bir tanesi de söz varlığının zenginleştirilmesidir. Ayrıca *2019 Türkçe Öğretim Programı*'nda yer alan okuma kazanımları, 2. sınıf düzeyinden itibaren üç başlık altında ele alınmaktadır. Bu başlıklardan bir tanesini söz varlığı kazanımları oluşturmaktadır. Söz varlığı başlığı altında öğrencilerden birtakım kazanımları elde etmesi beklenmektedir.

Öğrencilerin söz varlıklarının geliştirilmesinde ders kitaplarının payı oldukça büyüktür. Bu yüzden ders kitaplarında yer alacak metinlerin söz varlığı açısından zengin metinler olmasına özen gösterilmelidir. Öğrencilerin söz varlıklarının geliştirilmesi noktasında ders kitapları dışında okuma kitaplarının da etkili bir araç olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan öğrencilere okutulacak kitapların söz varlığı unsurları açısından zenginliğinin belirlenmesi de önemlidir. Buradan da hareketle bu çalışmada, Tacettin Şimşek tarafından kaleme alınan "*Yeşil Gözlü Kardan Adam*" adlı hikâye kitabının söz varlığı unsurları açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, incelenen kitaptaki söz varlığı unsurları; deyimler, atasözleri, ilişki sözler (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, ikilemeler, yansıma sözcükler başlıkları altında ayrı ayrı tespit edilip sınıflandırılmıştır.

1. Yöntem

1.1. Araştırma Deseni

Yeşil Gözlü Kardan Adam adlı kitaptaki söz varlığı unsurlarını incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel özelliklere sahiptir. Nitel araştırmalarda incelenen olay veya olgu hakkında derin bir algıya ulaşma gayreti söz konusudur (Morgan, 1996). Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı nitel araştırmalarda, olay ve olguların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). *Yeşil Gözlü Kardan Adam* adlı kitaptaki söz varlığı unsurlarının tespit edilmeye çalışıldığı bu çalışmada da veri toplama yöntemi olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi, belgeleri titiz bir şekilde ve sistematik olarak analiz etmek amacıyla kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Merriam, 2013).

1.2. İnceleme Nesnesi

Çalışmada çocuk edebiyatı yazarı ve aynı zamanda bir akademisyen olan Tacettin Şimşek'in kaleme aldığı "*Yeşil Gözlü Kardan Adam*" adlı eser incelenmiştir. Eser, 10 hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyeler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: *Yeşil Gözlü Kardan Adam* Adlı Kitapta Yer Alan Hikâyeler

1. Anneye Benzemek Güzeldir	6. Sana Gelirim Anne
2. Üç Ortak Otuz Balık	7. Rüzgâr Kuşu
3. Kırılan Yumurta	8. Kel Başa Şimşir Tarak
4. Ver Elini Gökyüzü	9. Yunus Dede
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	10. Kürdan Kız

1.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Doküman incelemesi yoluyla elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda etkili olarak kullanılması gereken dokümanlar önemli bilgi kaynakları arasında olup araştırmacı gözlem veya görüşme yapmaya ihtiyaç duymadan gerekli veriyi toplama imkânı elde eder (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da ilgili inceleme nesnesinden hareketle verilerin elde edilmesinde doküman incelemesinden istifade edilmesi gerekli görülmüştür. Betimsel yöntem uygun şekilde analiz edilen verilerin açıklanmasında metinlerden yola çıkılarak doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlamayı içeren betimsel analizde amaç, elde edilen bulguların düzenlenip yorumlanmış şekilde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmada Tacettin Şimşek'in *Yeşil Gözlü Kardan Adam* adlı öykü kitabında yer alan 10 adet öykü söz varlığı bakımından incelenmiştir. Bununla birlikte ilgili literatürün taranmasıyla söz varlığı unsurlarına ilişkin maddeler tespit edilerek incelemede başvurulacak ölçüt listesi hazırlanmıştır. Formun son şeklini almasında Türkçe eğitimi alan uzmanlarının (n=2) görüşlerine başvurulmuştur. İncelenen eserde deyim tespiti yapılırken TDK *Türkçe Deyimler Sözlüğü* esas başvuru kaynağı olarak dikkate alınsa da eserde yer alan tüm deyimlerin bu sözlükte bulunmadığı görülmüştür. Bu eksikliğin giderilmesi bakımından çalışmada Ali Püsküllüoğlu ve Ömer Asım Aksoy'un *Deyimler Sözlüğü*'nden de istifade edilmiştir. Kalıp

sözler sınıflandırılırken, Gökdayı'nın (2008) kalıp ifadeleri anlamlarına göre kavram alanı temelli yaptığı sınıflandırma dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Diğer söz varlığı unsurlarının tespit edilmesi sonrasında elde edilen bulgular, her bir söz varlığı ayrı bir tablo olacak şekilde düzenlenmiştir. Tablolaştırılan söz varlığı unsurlarına ilişkin veriler frekans olarak sunulmuştur. Veriler, her iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak analiz edilmiştir. Farklı düşünülen maddeler tekrar gözden geçirilerek görüş birliğine varılmıştır.

2. Bulgular

Yeşil Gözlü Kardan Adam adlı kitapta yer alan her bir hikâyeye, deyimler, atasözleri, ilişki sözler (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, ikilemeler ve yansıma sözcükler gibi söz varlığı unsurları açısından incelenmiş, bulgular tablolar halinde sunulup yorumlanmıştır.

2.1. Deyimler ile İlgili Bulgular

İncelenen eserde yer alan her bir hikâyedeki deyimlerin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2: Deyimlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyeler	Deyim Sayısı
1. Anneye Benzemek Güzeldir	7
2. Üç Ortak Otuz Balık	14
3. Kırılan Yumurta	15
4. Ver Elini Gökyüzü!	11
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	4
6. Sana Gelirim Anne	5
7. Rüzgâr Kuşu	7
8. Kel Başa Şimşir Tarak	17
9. Yunus Dede	7
10. Kürdan Kız	12
Toplam	99

Tablo 2'ye göre kitapta toplam 99 deyim bulunmaktadır. En fazla deyim kitapta sekizinci sırada yer alan "Kel Başa Şimşir Tarak" adlı hikâyede yer aldığı, hikâyede 17 deyim bulunduğunu görülmektedir. En az deyim ise "Yeşil Gözlü Kardan Adam" adlı hikâyede olduğu, hikâyede 4 deyim yer aldığı göze çarpmaktadır.

Hikâyelerde geçen deyimler oluşum özelliklerine göre gruplandırılarak aşağıda sunulmuştur:

a. Eylemle Kalıplaşmış Yüklemsel Sözcük Bağdaştırmaları: “Selam söylemek (4), yuva yapmak (3), kulak vermek (2), oyuna gelmek (2), dert etmek (2), söz etmek (2), dil dökmek (2), kendini yoklamak, uykuya dalmak, yüreğini açmak, hoş görmek, gözleri buğulanmak, tadını çıkarmak, kafasına koymak, eteğine yapışmak, yolu açık olmak, sıkı durmak, akli almamak, hızını alamamak, göz kırpmak, yıldızı barışmamak, kestirip atmak, yerinde duramamak, işi tatlıya bağlamak, göğsünü kabartmak, zincir vurmak, yuva kurmak, elinden geleni yapmak, kendinden geçmek, dal budak salmak, tadını almak, eli kalem tutmak, adını koymak, içi sıkılmak, yanında olmak, içinden gelmek, örnek almak, acı çekmek, iş işten geçmek, burnundan solumak, hesap vermek, akli başından gitmek, gözden kaybolmak, yola koyulmak, küçük dilini yutmak, hoşuna gitmek, ağzından bal damlamak, kavga çıkarmak, başına bir hâl gelmek, karşısına dikilmek, söz dinlemek, gülüp geçmek, içine işlemek, kalbini kırmak, yola düşmek, söz almak, dünden hazır olmak, rol yapmak, tatsızlık çıkarmak”

b. Yüklemsel Olmayan Sözcük Bağdaştırmaları: “İyi ki (4), şeker gibi (3), aman Allah (2), hay Allah (2), bal gibi (2), eliyle koymuş gibi, hadi oradan, laf aramızda, ..., cin gibi, bir ağızdan.”

c. Tümce Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler: “Benden günah gitti, aklınla bin yaşa, diyecek yok, yağma yok, oh olsun, dünya varmış, ver elini”

ç. Ad Tamlamaları: “Kardeş payı”

d. Deyimleşmiş İkilemeler: “Allah Allah (2)”

Deyimlere bakıldığında en çok eylemle kalıplaşmış yüklemsel sözcük bağdaştırmaları şekilde oluşmuş deyimlerin kullanıldığı görülmektedir. Deyimlerin bazıları, hikâyede birçok kez yer almaktadır. Bu deyimlerin kaç kez kullanıldığı yukarıda parantez içerisinde belirtilmiştir. Örneğin; kitapta “selam söylemek” deyimini 4 kez, “yuva yapmak” deyimini 3 kez, “oyuna gelmek” deyimini 2 kez kullanılmıştır.

2.2. İkilemeler ile İlgili Bulgular

İncelenen eserde yer alan her bir hikâyedeki ikilemelerin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3: İkilemelerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyeler	İkileme Sayısı
1. Anneye Benzemek Güzeldir	1
2. Üç Ortak Otuz Balık	2
3. Kırılan Yumurta	1
4. Ver Elini Gökyüzü!	5
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	5
6. Sana Gelirim Anne	4
7. Rüzgâr Kuşu	2

8. Kel Başa Şimşir Tarak	1
9. Yunus Dede	1
10. Kürdan Kız	6
Toplam	28

Tablo 3'e göre kitapta toplam 28 ikileme bulunmaktadır. En fazla ikilemenin kitapta onuncu sırada yer alan "Kürdan Kız" adlı hikâyede bulunduğu, hikâyede 6 ikilemenin yer aldığı tespit edilmiştir. "Anneye Benzemek Güzeldir", "Kırılan Yumurta", ve "Yunus Dede" hikâyelerinde ise yalnızca birer ikileme bulunduğu görülmektedir.

Hikâyelerde geçen ikilemeler oluşum özelliklerine göre gruplandırılarak aşağıda sunulmuştur:

a. Aynı Sözcüğün Yinelendiği İkilemeler: "Uzun uzun (3), Allah Allah (2), akşam akşam (2), ışıl ışıl, kara kara, tuhaf tuhaf, hayran hayran, zıp zıp, usul usul, cici cici, çabuk çabuk, sık sık, tombiş tombiş, nefes nefese, iyiden iyiye, ah ah"

b. Eş ya da Yakın Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler: "uçsuz bucaksız

c. Fiilimsilerle Kurulan İkilemeler: "Öter ötmez, okur yazar (2)"

ç. İkinci Sözcüğü "m" Sesi ile Kurulan İkilemeler: fay hattı may hattı, geçim meçim, tıngır mıngır

İkilemelerden bazıları da hikâyede birçok kez yer almaktadır. Örneğin; kitapta "uzun uzun" 3, "Allah Allah" 2, "okur yazar" 2, "akşam akşam" ikilemesi 2 kez kullanılmıştır.

2.3. İlişki Sözler (Kalıp Sözler) ile İlgili Bulgular

İncelenen eserdeki her bir hikâyede bulunan ilişki sözlerin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4: İlişki Sözlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyeler	İlişki Sözlerin Sayısı
1. Anneye Benzemek Güzeldir	1
2. Üç Ortak Otuz Balık	6
3. Kırılan Yumurta	4
4. Ver Elini Gökyüzü!	1
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	2
6. Sana Gelirim Anne	1
7. Rüzgâr Kuşu	5

8. Kel Başa Şimşir Tarak	2
9. Yunus Dede	2
10. Kürdan Kız	1
Toplam	25

Tablo 4'e göre kitapta toplam 25 ilişki (kalıp) söz bulunmaktadır. En fazla ilişki sözü kitapta üçüncü sırada yer alan "Üç Ortak Otuz Balık" adlı hikâyede yer aldığı, hikâyede 6 ilişki sözün bulunduğu görülmektedir. "Anneye Benzemek Güzeldir", "Ver Elini Gökyüzü!", "Sana Gelirim Anne" ve "Kürdan Kız" hikâyelerinde ise yalnızca birer ilişki sözü yer aldığı göze çarpmaktadır.

Hikâyelerde geçen ilişki (kalıp) sözler gruplandırılarak aşağıda sunulmuştur:

a. Hayır dua ve iyi dilek bildirenler: "Kolay gelsin, bereketli olsun, rast gele."

b. Selamlaşma bildirenler: "Hoş geldin (3), merhaba, iyi geceler, ne haber, nasılsın."

c. Duygusal tepkileri dile getirenler: (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.): "Aşk olsun (2), yaşasın, alacağı olsun, hadi canım sen de."

ç. Genel bir davranış veya düşünce bildirenler: "Geçim dünyası."

d. Soru sorup cevap isteyenler: "Yolculuk nereye?"

e. Özür dileme bildirenler: "Özür dilerim"

f. Minnet, teşekkür bildirenler: "Sağ ol (2), teşekkür ederim, eline sağlık."

g. Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler: "Rica ederim."

h. Diğer: "İşin püf noktası, kuzey kutbu gibi."

Deyimlerde olduğu gibi ilişki sözlerin de bazıları hikâyede birçok kez yer almaktadır. Örneğin; kitapta "hoş geldin" 3, "sağ ol" 2, "aşk olsun" ilişki sözü 2 kez kullanılmıştır.

2.4. Yansıma Sözcükler ile İlgili Bulgular

Kitaptaki her bir hikâyede yer alan yansıma sözcüklerin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5: Yansıma Sözcüklerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyeler	Yansıma Sözcük Sayısı
1. Anneye Benzemek Güzeldir	2
2. Üç Ortak Otuz Balık	1
3. Kırılan Yumurta	-
4. Ver Elini Gökyüzü!	-
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	-

6. Sana Gelirim Anne	-
7. Rüzgâr Kuşu	1
8. Kel Başa Şimşir Tarak	-
9. Yunus Dede	-
10. Kürdan Kız	-
Toplam	4

Tablo 5’te görüldüğü üzere kitapta toplam 4 yansıma sözcük bulunmaktadır. Bunlar; “şırıltı (2), çıtırdamak ve hüt hüt” yansıma sözcükleridir. Kitaptaki çoğu hikâyede yansıma sözcük bulunmadığı görülmektedir.

2.5. Kalıplaşmış Sözler ile İlgili Bulgular

Kitapta yer alan her bir hikâyedeki kalıplaşmış sözlerin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6: Kalıplaşmış Sözlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyeler	Kalıplaşmış Söz Sayısı
1. Anneye Benzemek Güzeldir	-
2. Üç Ortak Otuz Balık	-
3. Kırılan Yumurta	-
4. Ver Elini Gökyüzü!	-
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	-
6. Sana Gelirim Anne	-
7. Rüzgâr Kuşu	-
8. Kel Başa Şimşir Tarak	-
9. Yunus Dede	3
10. Kürdan Kız	-
Toplam	3

Tablo 6’da görüldüğü üzere kitapta toplam 3 kalıplaşmış söz bulunmaktadır. Bunlar “Sevelim sevillelim, dünya kimseye kalmaz”, “Ben gelmedim dava için, benim işim sevi için. Dostun evi gönüllerdir, gönül yapmaya geldim” ve “Sordum sarı çiçeğe, sen beni bilir misin? Çiçek eydür: Derviş baba, sen Yunus değil misin?” kalıplaşmış sözleridir. Kalıplaşmış sözlerin üçü de “Yunus Dede” adlı hikâyede geçmektedir.

2.6. Atasözleri ile İlgili Bulgular

Kitapta yer alan her bir hikâyedeki atasözlerinin sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7: Atasözlerinin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyeler	Atasözü Sayısı
1. Anneye Benzemek Güzeldir	-
2. Üç Ortak Otuz Balık	-
3. Kırılan Yumurta	-
4. Ver Elini Gökyüzü!	1
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	-
6. Sana Gelirim Anne	-
7. Rüzgâr Kuşu	-
8. Kel Başa Şimşir Tarak	1
9. Yunus Dede	-
10. Kürdan Kız	-
Toplam	2

Tablo 7’de görüldüğü üzere kitapta toplam 2 atasözü bulunmaktadır. Bunlar “Bülbülü altın kafese koymuşlar, ‘ah vatanım’ demiş” ve “Kel başa şimşir tarak” atasözleridir.

2.7. Tüm Söz Varlığı Unsurlarının Dağılımı

İncelenen kitapta yer alan her bir hikâyedeki söz varlığı unsurlarının sayısı, bütüncül bir bakış açısı sunmak amacıyla aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8: Tüm Söz Varlığı Unsurlarının Kitapta Dağılımı

Hikâyeler	Deyimler	Atasözleri	İlişki Sözler	Kalıplaşmış Sözler	İkilemeler	Yansıma Sözcükler	Toplam
1. Anneye Benzemek Güzeldir	7	-	1	-	1	2	11
2. Üç Ortak Otuz Balık	14	-	6	-	2	1	23
3. Kırılan Yumurta	15	-	4	-	1	-	20

4. Ver Elini Gökyüzü!	11	1	1	-	5	-	18
5. Yeşil Gözlü Kardan Adam	4	-	2	-	5	-	11
6. Sana Gelirim Anne	5	-	1	-	4	-	10
7. Rüzgâr Kuşu	7	-	5	-	2	1	15
8. Kel Başa Şimşir Tarak	17	1	2	-	1	-	21
9. Yunus Dede	7	-	2	3	1	-	13
10. Kürdan Kız	12	-	1	-	6	-	19
Toplam	99	2	25	3	28	4	161

Kitapta yer alan 10 adet hikâye içerisindeki tüm söz varlığı unsurları bütüncül şekilde incelenmek amacıyla tek bir tabloda sunulmuştur. “*Yeşil Gözlü Kardan Adam*” adlı çocuk kitabı incelendiğinde, kitapta toplam 99 deyim, 2 atasözü, 25 ilişki (kalıp) söz, 3 kalıplaşmış söz, 28 ikileme ve 4 yansıma sözcük yer aldığı tespit edilmiştir.

3. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, kitapta yer alan hikâyelerin tamamında deyimlerin yer aldığı ve kitabın deyimler açısından zengin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitapta toplam 10 adet hikâyede 99 adet deyim tespit edilmiştir. Birer kalıp söz olarak kelime öğretimi içerisinde yer alan ve kazanımlar doğrultusunda öğretimi hedeflenen deyimlerin Türkçe dersinde temel öğretim aracı olan metinlerde kullanımı önem arz etmektedir. Nitekim ana dili öğretiminde millî, manevî ve kültürel değerlerin kültür aktarımı bağlamında öğrenciye verilmesi hususunda atasözleri ve deyimler önemlidir (Bulut, 2013). Ayrıca çocukların bir dile ne kadar hâkim oldukları, dile anlatım zenginliği katan deyimlerin kullanımıyla da ilgilidir (Yıldırım Bilgen, 2017). Diğer söz varlığı unsurlarıyla kıyaslandığında, kitapta sayıca en fazla kullanılan söz varlığı unsuru deyimlerdir. Deyim öğretimi yapılırken incelenen eserden alınan öykülerin kullanımının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ulaşılan bir diğer sonuca göre kitapta toplam 29 ikileme bulunmaktadır. Anlamı pekiştiren, kolaylaştıran, güzelleştiren ve anlatıma estetik katan ikilemeler (Yıldırım Bilgen, 2017), anlatımı güçlendirerek aktarılan anlamın kalıcı şekilde zihinde yapılandırılmasına fırsat sunmaktadır (Karadağ, 2019). Diğer söz varlığı unsurlarından farklı olarak ahenkli bir söyleyişe sahip olan ikilemeler, bu yönleriyle de çocukların ilgisini çekmektedir. Dolayısıyla çocuklar için kaleme alınan ve onların söz varlığını geliştirmeyi de amaç edinen çocuk kitaplarının, ikilemeler yönüyle de zengin olması gerekmektedir. Çalışmada incelenen kitapta, farklı şekillerde meydana gelen ikilemelere yer verildiği, söz varlığı açısından çocuğa katkı sağlayabilecek unsurların var olduğu görülmektedir.

Bir diğer söz varlığı unsuru olan ilişki (kalıp) söz açısından eser incelendiğinde, toplam 25 ilişki söz bulunduğu belirlenmiştir. Toplumda ait söz varlığını, dolayısıyla toplumun kültürel

birikimini ortaya koyan ilişki sözler, çocuğun dilsel gelişiminde de etkili unsurlardır. Erken yaşta bu ifadelerle tanışan çocuk, öğrendiği kalıp sözleri günlük yaşamında kullanabilir. Bu durum, çocuğun diğer insanlarla iletişime geçmesinde yardımcı bir unsur olarak görülebilir. Bu açıdan düşünüldüğünde edebî nitelikli çocuk kitaplarında ilişki sözlerin yer alması önem arz etmektedir. Kitapta nispeten az sayılamayacak kadar kalıp söz olmasına rağmen, bu sayının artırılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bir diğer sonuca göre ise kitapta toplam 4 yansıma sözcük bulunmaktadır. Yetişkin bireylerden farklı olarak çocukların dikkatini daha çok çekebilen yansıma sözcüklerin çocuk edebiyatı ürünlerinde kullanımı da önemlidir. Dolayısıyla çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan yansıma sözcüklerin sayıca daha fazla olması beklenmektedir.

Ulaşılan bir diğer sonuca göre incelenen kitapta toplam 3 kalıplaşmış söz bulunmaktadır. Kalıplaşmış sözler, belli durumlarda, daha önceleri yaşanmış bir olayı anımsatarak anlatımı güçlendirmek için kullanılır (Aksan, 2020). Aksan'ın ifadesinden de anlaşılacağı üzere kalıplaşmış sözler anlatıma güç kazandırmaktadır. Kitapta yer alan kalıplaşmış sözlerin sayısının az olduğu görülmektedir.

Kitapta yer alan söz varlığı unsurları içerisinde sayıca en az unsurun atasözü olduğu tespit edilmiştir. Eserde toplam 2 atasözü bulunmaktadır. Bunlar “Bülbülü altın kafese koymuşlar, ‘ah vatanım’ demiş” ve “Kel başa şimşir tarak” atasözleridir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin atasözlerini de içerisinde barındıracak şekilde kurgulanması, çocukların ait oldukları toplumun kültürel değerlerini içselleştirmesi bakımından önemlidir (Aytan, 2016). Kültürden beslenen deyim ve atasözü gibi söz varlığı unsurlarının edinimi, insanın yaşamını sürdürdüğü toplumla olan bağını da kuvvetlendirmektedir. (Barutçu ve Açık, 2018). Bu bağın, henüz küçük yaşlardayken çocuğa kazandırılması da oldukça istenen bir durumdur. İncelenen eserin atasözü öğretiminde kullanılmak için uygun bir kitap olmadığı söylenebilir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2014). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2018). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2020). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi.
- Arıcı, A. F., Ungan, S. ve Şimşek, T. (2016). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. içinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (Ed. T. Şimşek), Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Aytan, T. (2016). Türk çocuk edebiyatı üzerine bir söz varlığı çalışması: atasözleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 425-445.
- Barutçu, T. ve Açık, F. (2018). Çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan deyimlerin kültür aktarımındaki rolü ve Türkçe ders kitaplarındaki deyimlerle örtüşme düzeyi. *Bilig* (86), 183-209.
- Bulut, M. (2013). Türkçe Eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies*, 8(13), 559-575.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, 44, 89-110.
- Karadağ, Ö. (2019). *Kelime öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Karademir, F. (2019). Türkçe söz varlığı tasnifinde kullanılan bazı terimler üzerine. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(18), 736-744.
- Karatay, H. (2016). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. içinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (Ed. T. Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karatay, H. (2020). Söz varlığı ile ilgili temel kavramlar. içinde *Dil Eğitiminin Temel Kavramları* (Ed. H. Karatay). Ankara: Asos Yayınları.
- Korkmaz Z. (2007). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kurt, B. (2022) Sözcük eğitiminin temel kavramları. içinde *Dil Eğitiminin Temel Kavramları* (Ed. Ülker Şen). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Morgan, D. L. (1996). *Focus groups as qualitative research* (C. 16). New York: Sage publications.
- Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe deyimler sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2021). *Yeşil gözlü kardan adam*. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Şimşek, T. ve Yakar. Y. M. (2016). Çocuk ve edebiyat. içinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (Ed. T. Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.
- TDK (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Tokat, F. (2023). Çocuk edebiyatına uyarlanmış Dede Korkut Hikâyeleri'nde kalıp sözlerin dil içi çevirisi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 1039-1051.
- Uzuner Yurt, S. (2016). Çocuk yayınları. içinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (Ed. T. Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yıldırım Bilgen, D. (2017). Çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin söz varlığı öğelerine ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(3), 145-171.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Children's literature, which is characterized as literature whose subject is the child, is a critical field for the development of the child. The child's imagination expands his sensitivity towards national and universal values increases, his innate sense of aesthetics is activated, the vocabulary of his mother tongue is enriched, and his ability to express himself develops.

The vocabulary of the child is of great importance in expressing his/her feelings and thoughts in written and oral form in a comprehensible way by interacting with other people. Children with developed vocabulary express themselves more effectively. Similar to this

situation, it is possible for a child to fully understand and make sense of what he/she listens to/watches with a rich vocabulary.

The aim of this study is to evaluate the storybook "Green Eyed Snowman" written by Tacettin Şimşek in terms of vocabulary elements. For this purpose, the elements of vocabulary in the book were identified and classified separately under the headings of idioms, proverbs, relationship words (stereotypes), stereotyped words, dilemmas, and reflected words.

This study, which aims to analyze the elements of vocabulary in the book titled Green-Eyed Snowman, has qualitative characteristics. In this study, in which the elements of vocabulary in the book The Snowman with Green Eyes were tried to be determined, document analysis was preferred as the data collection method. Document analysis is a qualitative research method used to analyze documents meticulously and systematically (Merriam, 2013).

In the study, the work titled "Green-Eyed Snowman" written by Tacettin Şimşek, a children's literature writer and also an academician, was analyzed. The work consists of 10 stories. The descriptive analysis method was used to analyze the data obtained through document analysis. In addition, a list of criteria to be used in the analysis was prepared by determining the items related to the elements of vocabulary by scanning the relevant literature. In the finalization of the form, the opinions of Turkish education experts (n=2) were consulted.

There are a total of 99 idioms in the book. When the idioms are analyzed, it is seen that the idioms formed in the form of stereotyped predicative word associations with the action are mostly used. Some of the idioms are used many times in the story. The number of times these idioms are used is indicated in brackets above.

There are a total of 2 proverbs in the book. These are "They put the nightingale in a golden cage and it said 'oh my homeland'" and "Bald head with a comb".

There are a total of 25 relationships (mold) sayings in the book. It is seen that the story "Three Partners and Thirty Fish", which ranks third in the book, has the highest number of relationship words, and there are 6 relationship words in the story. As in the idioms, some of the relationship words are used many times in the story.

There are a total of 3 stereotypes in the book. All three of the stereotypes are mentioned in the story named "Yunus Dede".

There are a total of 29 doublings in the book. It was determined that the most doubling was found in the story named "Kurdan Girl", which ranked tenth in the book, and there were 6 doublings in the story. It is seen that there is only one doubling in the stories "It is Beautiful to Look like a Mother", "Broken Egg", and "Yunus Dede".

There are a total of 4 reflection words in the book. These are the reflection words; "waterfall (2), crunching and hüt hüt". It is seen that there are no reflection words in most of the stories in the book.

When the children's literature book titled "The Snowman with Green Eyes" was analyzed holistically, it was determined that there are 99 idioms, 2 proverbs, 25 relationship (stereotype) words, 3 stereotypes, 28 dilemmas, and 4 reflection words in the book.

As a result of the research, it was concluded that all of the stories in the book contain idioms and the book is rich in terms of idioms. In the book, 99 idioms were identified in a total of 10 stories. The use of idioms, which are included in vocabulary teaching as phrases and

aimed to be taught in line with the acquisitions, in texts, which are the basic teaching tools in Turkish lessons, is important.

It is seen that the number of proverbs in the book is relatively low. Accordingly, there are a total of 2 proverbs in the book. Children's literature products must be designed to include proverbs for children to internalize the cultural values of the society they belong to (Aytaç, 2016).

There are a total of 25 relationships (mold) words in the analyzed work. Relationship words, which reveal the vocabulary of the society and thus the cultural accumulation of the society, are also effective elements in the linguistic development of the child. The child who meets these expressions at an early age can use the phrases he/she learned in his/her daily life. This situation can be seen as a helpful element in the child's communication with other people.

According to another result, there are a total of 29 dilemmas in the book. Dilemmas, which reinforce, facilitate, beautify, and add aesthetics to the meaning (Yıldırım Bilgen, 2017), strengthen the expression and provide an opportunity to permanently construct the transferred meaning in the mind (Karadağ, 2019, p. 24). Unlike other elements of vocabulary, dilemmas, which have a harmonious discourse, attract children's attention with these aspects. Therefore, children's books written for children and aiming to develop their vocabulary should also be rich in terms of dilemmas.

There are a total of 4 reflection words in the analyzed book. Unlike adults, the use of mirror words, which can attract children's attention more than adults, in children's literature products is also important.

